

Milyen legyen a jövő embere?

Dr. Janka Ferenc

Párbeszéd a jövő emberéről

- Egy filozófiai megközelítéssel
  - Martin Heidegger: Bevezetés a metafizikába
- Egy teológiai reflexióval
  - Hans-Urs von Balthasar: Csak a szeretet hiteles
- Az Egyház társadalmi tanításával

A reflexió kulcskérdése: hogyan juthatunk el a (közös) cselekvésig?

I. A KÉRDÉS

Fodor Ákos
ZENBESZÉD

Hogyan adhatnék
választ, mikor a kérdést
is csak keresem?

Prelúdium

A brechti kérdés:

- Van-e Isten?
  - Hajlandó lennél-e változtatni az életviteleden, ha lenne Isten?
- Bertold Brecht
„Gesammeltes Schweigen von Herrn Keuner”

Az alaphelyzet

- A(z igazságtalan) közömbös bíró (vö.: Lk 18,1-8)
  - Istentől nem félt, embertől nem tartott
  - Egy özvegyasszony
  - Nem akart igazságot szolgáltatni neki hosszú ideig
  - Terhemre van és még a végén arcul üt
- Az ember és az emberiség helyzete
  - A „Prügelknabe” „whipping boy” a „pofonfogó legény”
  - Azt hisszük, hogy csak a másiknak árt
  - J.A.: Tudtam, de nem hittem...
  - Meddig bírjuk?

1. A kérdés fontossága és határai

Martin Heidegger: Bevezetés a metafizikába

A probléma

- Az európai bölcselet „létfelejtése” a lét és a lényeg platóni-arisztotelészi kettészakítása folytán, amely - Heidegger szerint - végső soron nihilizmushoz vezetett

Martin Heidegger: Bevezetés a metafizikába

A feladat

- A létezőben feltáruuló „rettentő” (*deinon*) lét **kérdezése**
- A „deinon” egyszerre csodálatos és iszonyatos
  - Szophoklész: Antigoné
  - Sok van, mi „csodálatos”... (Polla ta deina...)
- Az előzetes tudás otthonossága nélkül (Unheimlichkeit)
  - (Vö.: A rendőrök és a krokodil)

A megoldás?

- Az ember: kérdés, lényegileg kérdés és csak kérdés

Heidegger: érdeme és hiányossága

+ A filozófiai (metafizikai) kérdés rehabilitációja és megújítása

- A kérdés a válasz kockázata nélkül nem őszinte

A kapcsolat a külvilággal nem az én öntudatos kérdezésemmel kezdődik és nem azzal végződik

- Descartes: Cogito ergo sum

A kérdés mindig már reakció, válasz is a külső ill. belső impulzusokra. A *reflektált* gondolkodás és cselekvés a *spontán* kölcsönhatásokhoz képest és az ösztönös „vakreakciókhoz” későbbi és részleges.

- (Vicc: Ki a jobb katona)

M. Heidegger

II. A VÁLASZKERESÉS

Hans Urs von Balthasar: *Csak a szeretet hiteles*

Az (értelmet/Istent) kereső ember három
kiindulása

- A **kozmológiai** - a világból
- Az **antropológiai** – az emberből
- A **szeretet** – emberi és isteni
(*Glaubhaft ist nur Liebe*)

Hans Balthasar

2.1. A kozmológiai kiindulás és redukció

A kozmológiai kiindulás ígéretesnek indult, de az európai felvilágosodás bölcseleti és tudományos fordulatai, a kozmológiai és tudományos redukciók (az emberre veszélyes) zsákutcákba vezették

- Pilinszky: Hasonlat

Hans Reichenbach

2.2. Az **antropológiai** kiindulás és redukció

Az újkori antropológiai kiindulás eleve problematikus, kibontakozásában aztán teljesen elhibázottá lesz: minden dolog kritériuma és mértéke az ember lesz (az Isten nélkülítő a harcoss ateistán át az embertelen és az emberellenes, majd a tömeggyilkos emberig)

- Pilinszky: Pupilla

Hans Bellmer

2.3. A szeretet

Isten **szeretete** az egyetlen valóság, aminek az emberi szeretet minden kudarca és töredékessége ellenére hinni érdemes, és ami szerint közösen cselekedni kellene

- Pilinszky: Átváltozás

Hans Reichenauer

„KÖZJÁTÉK”

TÉVEDÉS, HAZUGSÁG MEGTÉVESZTÉS

avagy a

BŰN

Fodor Ákos
MENTÁLHIGIÉNÉ

Hazudsz. Muszáj,
olykor; így-úgy. Egy fontos:
hogy te ne hidd el.

Excursus a bűnről

A modern ember két nagy tévedése a bűnnel kapcsolatban

- **Nincs bűn**
  - József A.: Én nem tudtam
- **Nincs bocsánat**
  - József A: Tudod, hogy nincs bocsánat

A Biblia tanítása a bűnről

Irodalmi műfaja: történeti etiológia

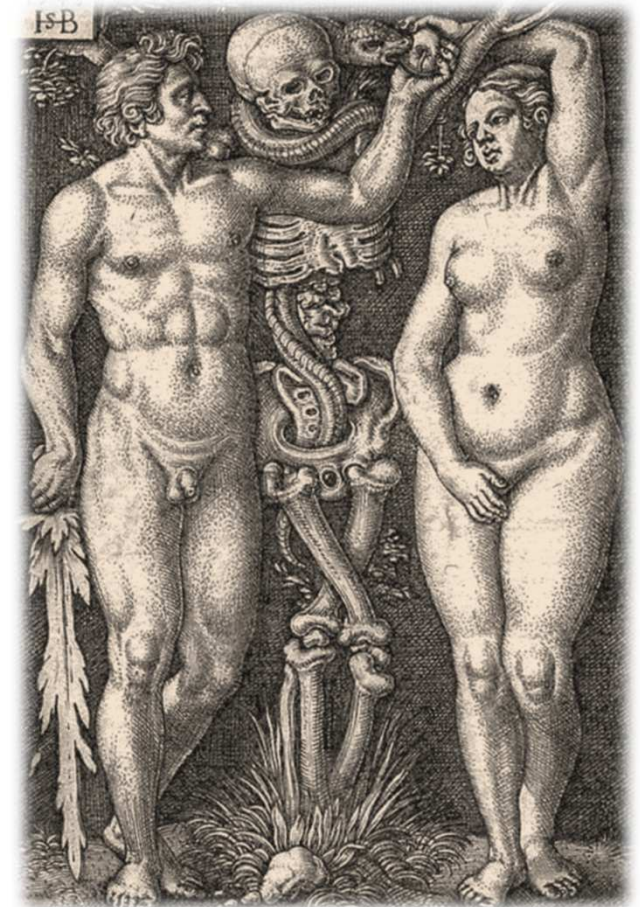
- „Ami soha nem volt és mindig van”

„Jadah”: meghatározni – az ember istent játszik

- Isten parancsa és az ember engedetlensége
  - van amit nem szabad
  - megparancsolom, hogy ne árts másnak és magadnak
  - bizalmatlanság, szeretetlenség

Következménye a megtört harmónia

- Isten és ember (elidegenedés, elrejtőzés)
- Férfi és nő (nemek rivalizálása)
- Ember és természet között (hiábavaló munka, fájdalom, halál)

A bűn természete

A bűn mint valláserkölcsi kategória

- Isten törvényének megsértése (használati utasítás)
  - Tudva
  - Akarva
  - Súlyos dologban

A bűn mint hiány

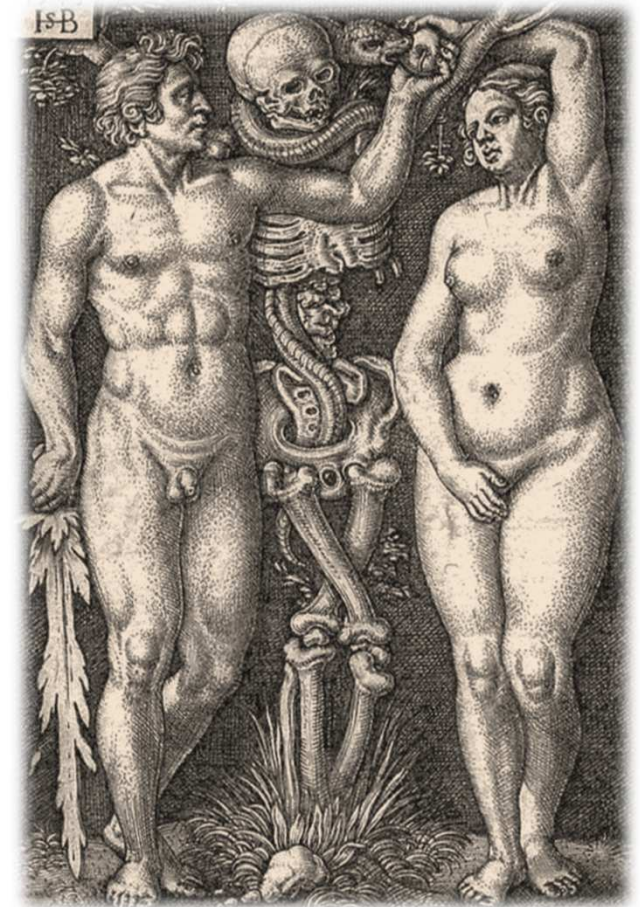
- „Privatio boni debiti” – A szükséges jótól való megfosztottság (ragályos betegség - egészséghiány)
- A saját életszínvonalad alatt élsz

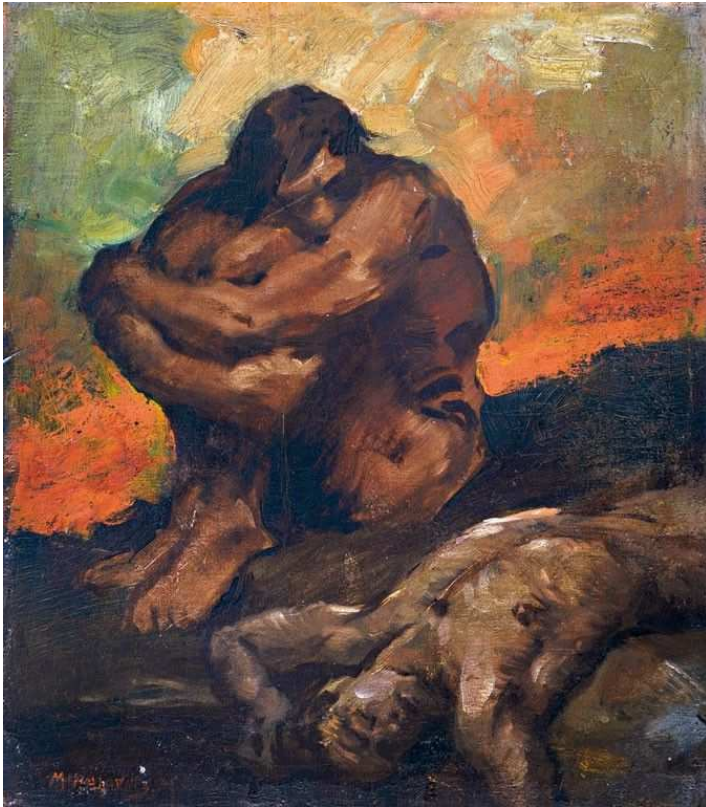
A bűn következménye

A bűn beteljesülést ígér de (hosszabb távon) hiányt idéz elő és szenvedést okoz

- „Nem azt adott amit vártam”
  - Kielégülés helyett frusztráció
    - (Nincs kapcsolat: Játék és pornófüggés)
  - Élvezet – szenvedés
  - Siker – kudarc
  - Öröm – szorongás
  - Boldogság - gyötrelem
  - Szabadság – függőség
  - Közösség – izoláció
- J-B. Metz: „Politikai teológia”
  - Az emberek szenvedését kell észre venni és csökkenteni

A bűn kiterjedése

Interperszonális viszonylatban

- Irigység, féltékenység
- Gyűlölet
  - Gyűl és öl
  - Magadat és másokat is
- Testvérgyilkosság:
  - Káin és Ábel

A bűn társadalmi dimenziója

A bűn struktúrái

- A bábeli torony
  - kollektív nagyravágás,
  - a megértés hiánya (nyelvzavar)
  - ellenségeskedés, háború
- Modern kor
  - Fegyver-, kábítószer -, emberkereskedelem,
  - Korrupció
  - Félretájékoztatás

A globális katasztrófa veszélye

Biblia

- Özönvíz

A Föld elpusztítására való képesség

- Atomháború
- Ökológiai katasztrófa

Van-e bocsánat?

A modern ember két nagy tévedése a bűnnel kapcsolatban

- **Nincs bűn**
- **Nincs bocsánat?**
  - József A: Tudod, hogy nincs bocsánat

Metanoia - megtérés

- A **gondolkodás** átalakítása
- Az **életvitel** megváltoztatása

„Vagy vess el minden elvet...”

3. KRISZTUS EGYHÁZÁNAK VÁLASZKERESÉSE

A KATOLIKUS EGYHÁZ
TÁRSADALMI TANÍTÁSA

Az egyház társadalmi tanításának alappillérei

Egyén és közösség szétszakíthatatlan kapcsolata

- **Perszonalitás** (Az ember mint személy)
- **Szolidaritás** (A másik emberért való felelősség)
- **Szubszidiaritás** (Helyzetbe hozó segítség)
- **Felelősség a teremtett világért** (Teológiai ökológia)

Egyén és közösség korrelációja

- **Perszonalitás**

- A személy abszolút méltósága (ki garantálja?)

- **Szolidaritás**

- Egyén és közösség szükségszerű egymásra utaltsága
- „Egy mindenkiért, mindenki egyért”

Egyén és közösség korrelációja

- **Szubszidiaritás:** kiválóság és szociális háló
  - Szt. Benedek - Regula
    - a legkiválóbbaknak is feladat, de a gyengék se keseredjenek el
  - Munka és pihenés - méltósága és kötelessége
- **Felelősség a teremtett világért**
  - Teológiai ökológia:
  - A Teremtő: „az ember művelje és őrizze”
  - „a Földet az unokáinktól kaptuk kölcsön”
  - Krí indián közmondás:
    - Ha kivágtátok az utolsó fát... Rájöttök, hogy a pénzt nem lehet megenni

A „perszonalitás” - a személyes lét dimenziói

Individuum – egyén(iség)

Relatio – kapcsolat

Mysterium – titok

Individuum – egyén(iség)

Boethius: „individua substantia naturae rationabilis”

Értelme, szabad akarata és halhatatlan lelke van

- Kosztolányi: Halotti beszéd

„Ilyen az ember, egyedüli példány”

Relatio – kapcsolat, (kölcsönös) függés

Kapcsolatban van: communio, communicatio, cooperatio

Mysterium – titok, beavatás

Arisztotelész: „Individuum est ineffabile”

Duns Scotus: „Incommunicabilis existentia”

A személyes kapcsolatok dimenziói

- Önmagunkkal
- A többi emberrel
- Istennel

Az önmagunkkal való kapcsolat minősége

Villon: Apró képek balladája

- „Csak azt nem tudom ki vagyok.”

Babits: A lírikus epilógja

- „Maradok magam számára börtön”

Ady: Szeretném ha szeretnének

- „S lennék valakié...”

József A.: Gyermekké tettél

- „magamat szintén...”

A többi emberrel való kapcsolat minősége

Martin Buber

- „Kezdetben volt a kapcsolat”
- A kapcsolat alapszó, viszonyzó
  - „Én-Te” – személyes viszonyulás
  - „én-az” – tárgyas viszonyulás
- Az általam kimondott alapszó engem is meghatároz!

René Descartes

- „Cogito ergo sum” mi az előfeltétele?

József Attila: Óda

„Pillantásod metsz és alakít”

Az Istennel való kapcsolat minősége

Istenkép és emberkép összefüggése

- „Abban az Istenben, amit a nemhívők elutasítanak én sem hinnék”
(XXIII. János pp.)

Isten a szabadító:

- „Vagyok, aki van” (veled vagyok)
- Én vagyok a te Urad Istened, aki kihoztalak a szolgaságból
- Isten megbocsátó önközlése: a bűn szolgaságából szabadít meg

Isten Atya, Fiú, Szentlélek

- E. Berne: Három személyiségcentrum
  - Gyermeki én – spontaneitás: „Ha nem lesztek olyanok, mint a gyermekek...”
  - Felnőtt én – tudatosság: „Barátaimnak mondalak titeket...”
  - Szülői én – felelősség: „Legyetek tökéletesek, irgalmasok...”

A szeretet konkrét megvalósulása

- Garry Chapman
  - 5 szeretetnyelv
    - Dicsérő szavak / Minőségi idő / Ajándék / Segítés / Testi érintés
  - 5 intimitás
    - Gondolatok, érzelmek, testi, vallási, közösségi
  - Amit egynek tettetek, velem tettétek...
- Átalakító kapcsolatok
  - Pilinszky J.: Átváltozás
- Együttműködésre hívó kapcsolat
  - A teremtő munkatársai

Összegzés

- Heidegger
- Balthasar
- A Katolikus Egyház társadalmi tanítása

Martin Heidegger

A filozófiai (metafizikai) kérdés újbóli felvetése:
igen.

De következmények nélküli kérdezés:
nem.

Hans-Urs von Balthasar

- A kozmológiai és antropológiai redukciók jogos kritikája: igen
- A kozmológiai és antropológiai indukció elutasítása: nem
- A világ, az ember és Isten helyes szeretete kölcsönösen összefüggenek.

A Katolikus Egyház tevékenysége és társadalmi tanítása

Az egyház büszke az általa létrehozott kultúra vívmányaira
„Amit egynek tesztek a legkisebbek közül, nekem teszitek”

- Oktatás
  - Káptalani és szerzetesi iskolák
- Egészségügy:
  - Ispotályok, kórházak
  - IV. századtól: Nagy Szent Bazil, Aranyszájú Szent János, Szent Piroska,
- Szociális háló
  - árvaházak, szegénygondozás,
  - Karitász
- Emberi jogok
- Öko-szociális piacgazdaság

Önkritika és kritika

Isten a legerősebb legitimáló és relativizáló „tényező”

- „Isten nevében”
  - Abszolút, legfelsőbb, megfellebezhetetlen instancia
  - Uralkodó király
  - Istent helyettesítő tekintélyek
    - A nép nevében... A párt, a demokrácia, a

- Inkább kell engedelmeskedni Istennek, mint az embereknek

Konstruktív önkritika és kritika

Pozitív alternatíva

- Ami elromolhat el is romlik. Ami elromlott, megjavítható-e?
- Az egyház tanult a hibáiból és a történelme során őt ért kritikákból is
- Az exponenciálisan fejlődő tudományos-technikai világ exponenciálisan gyarapodó mellékhatásainak és az embert fenyegető veszélyeinek (háború, ökológiai vészhelyzet) ideológiakritikus elemzése (cui prodest?)
- A keresztény bölcsélet és hit által felkínált válaszok megfontolása
- Felhívás a felelős (keresztény) cselekvésre
  - A veszélyek elhárítására vagy legalább mérséklésére
  - A közjó érdekében való elkötelezett cselekvésre

A jövő embere legyen „preventív ember”

- Elsődleges prevenció
  - Ne történjen meg a baj
- Másodlagos prevenció
  - Ha már elkerülhetetlen a baj, akkor a kisebb mértékű legyen
- Harmadlagos prevenció
  - Ha már megtörtént a baj, a károk minél kisebbek legyenek

Milyen legyen a jövő embere?

Arisztotelész:

- Animal rationale? Értelmes érzékelő lény?
- Nem elégséges definíció!

Pilinszky: Pupilla

- Háború, tudomány, - részvét

Animal rationale comptiens? Értelmes együttérző lény?

- Váci Mihály „Még nem elég”
  - Nem elég akarni, de tenni, tenni kell!

Milyen legyen a jövő embere?

Mit jelent keresztény embernek lenni?

- Poklokra és mennyországra csavart pupillával nézni

F. Varillon SJ:

- „Egyik kezemet az emberek szenvedésén, a másikat a világ szépségén tartom, s lábammal a jelen pillanat teendőiben állok”

Milyen legyen a jövő embere?

Az élő hit, a performatív remény és a
cselekvő szeretet embere

Tegyétek azt amit az Isten:
legyetek emberré!

Köszönöm a figyelmet!